

"Hem kesafetli olan nefs-i insaniye, sırr-ı câmiyet itibarıyla, tezekkî etmek şartıyla bütün letâif-i insaniyenin fevkine çıktığı gibi;.." Buradaki "sırr-ı câmiyet"ten maksat nedir, izah eder misiniz?

Sırr-ı camiiyet, insan nefsinin duygu ve cihazlar noktasından çok geniş ve kapsamlı bir mahiyete sahip olmasıdır. Allah insanın maddi ve kesif olan nefsini bütün isim ve sıfatlarını tadıp tartacak, duygu ve cihazlar ile donatmıştır. İnsan nefse takılmış olan bu duygu ve cihazlar sayesinde bütün alemler ile irtibat kurup onlar ile alışveriş içine girebiliyor.

Mesela, dil nefsin kesif bir azasıdır, dünya üzerinde bulunan bütün tatları tadar ve tartar bir mahiyettedir. Kulak nefsin kesif bir azasıdır, bütün sesleri ve musiki niteliğinde olan avazları işitir ve zevk alır bir kapsamdadır. Göz nefsin maddi bir azasıdır, kainattaki bütün renkleri ve tonlarını hisseder ve görür bir genişliktedir. Bu sayılan üç aza ve diğerleri kayıtlı ve sınırlı olmayıp kendi sahasındaki bütün sofrayı kuşatabilir bir genişliktedir. Mesela insanın gözündeki çözünürlük değeri mahlukat içinde en mükemmel ve kuşatıcı bir değerdedir.

Nefse ait diğer maddi, kesif duygu ve cihazları da buna kıyas edebiliriz. Şayet bu duygu ve cihazlar tezekkî ederse, yani iman ve hidayet in emrine girip onun gözlüğü ve ışığı ile o alemlere bakarsa o zaman insanın bu kesif ve maddi ciheti aynı manevi ve latif duyguları gibi keskinlik ve letafet kazanır. Hatta tam nuraniyet kazanmış bir ceset ve nefis aynı ruh gibi hiffet bulup nurani bir vaziyet alır. Peygamber Efendimiz (asm)'in miraca mübarek bedeni ile çıkması bu manaya işaret eder.